

## 5. STIGMATISERING

Een vergelijkbare verantwoordelijkheid rust op de schouders van de *onderzoekers*. Er zijn veel voorbeelden van vooroordeelbevestigende en onwetenschappelijke uitspraken. Zo is in Amerika lange tijd het percentage homoseksuelen onder de AIDS-patiënten op statistisch onverantwoordelijke wijze opgeschroefd door de grote overlap met drugsverslaafden aldaar te verdoezelen. Evenzo hebben vele onderzoekers op basis van oppervlakkige waarnemingen ten onrechte de indruk gewekt dat het hebben van wisselende contacten op zichzelf een risicofactor zou zijn. Dat is het alleen in samenhang met risicodragende technieken. Het werken met niet-representatieve steekproeven en het generaliseren over risicogroepen leidt tot stigmatiserende maatschappelijke processen waarvan onderzoekers zich goed bewust moeten zijn.

## 6. SAMENVATTING

Samenvattend kan worden gesteld dat de

bestudering van de ethische aspecten van AIDS duidelijk maakt dat de juridische, medische, journalistieke en wetenschappelijke bemoeienissen met AIDS grote gevolgen kunnen hebben, niet alleen voor de direct getroffen maar voor het zelfbeschikkingsrecht van iedereen.

Het ethische gehalte van een samenleving kan het beste worden getoetst door na te gaan hoe zij omgaat met zwarte schapen. Nederland slaat, vergeleken met het buitenland, geen slecht figuur, maar er is zeker geen reden om in waakzaamheid te verslappen.

## 7. STELLINGEN

1. AIDS heeft niets met homoseksualiteit als zodanig te maken, maar veel met bepaalde vormen van risicodragend (vooral seksueel) gedrag.
2. Er moet zo zakelijk mogelijk voorlichting over AIDS worden gegeven, opdat iedereen zelf de verantwoordelijkheid kan dragen voor zijn gedrag.
3. De berichtgeving in de media en de interpretatie van statistische gegevens over AIDS leiden vaak tot stigmatisering van bepaalde maatschappelijke groeperingen o.a. homoseksuele mannen.

## LITERATUUR

- <sup>1</sup> WAALDIJK C. Tekstuitgave Grondwet. Maastricht: Vermande, 1983.
- <sup>2</sup> DE GROOT H. AIDS, Voorlopig ongrijpbaar. Huizen: Media Publieksvoorlichting, 1987.
- <sup>3</sup> TIELMAN RAP. Homoseksualiteit in Nederland, studie van een emancipatiebeweging. Meppel/Amsterdam: Boom 1982.
- <sup>4</sup> MELLEMA A. AIDS in de media. In voorbereiding.
- <sup>5</sup> VAN GRIENSVEN GJP, TIELMAN RAP, ET AL. Risikofactoren en prevalentie van LAV/HTLV-III-antistoffen bij homoseksuele mannen in Nederland. Tijdschr Soc Gezondheidszorg 1986; 64/4: 100-7.

# Berichten

## Verenigingsverslagen en mededelingen

### NEDERLANDSCH TANDHEELKUNDIG GENOOTSCHAP

#### Verslag wetenschappelijk gedeelte Voorjaarsvergadering te Utrecht d.d. 19 maart 1987

Het thema van de bijeenkomst was 'Pijn en pijnbestrijding' en de vergadering werd geopend met een voordracht van Prof. Dr. J. D. van Willigen getiteld: 'Enkele neurofysiologische aspecten van pijn'. De spreker wees in het begin van zijn lezing erop, dat het verschijnsel pijn neurofysiologisch slechts gedeeltelijk kan worden verklaard. Pijn is emotioneel beladen en in feite een interactie tussen lichaam en geest. Zoals een mens méér is dan een verzameling cellen, is pijn méér dan een fysiologische reactie op pijnprykkels.

Neurofysiologisch gezien is pijn het gevolg van de omzetting van een pijnprikkel in een elektrisch signaal. Dit signaal wordt via het centrale zenuwstelsel naar de thalamus geleid en vandaar naar de hersenschors, waar de bewust-

wording van de pijn plaatsvindt. Het centrale zenuwstelsel is opgebouwd uit neuronen, waaraan een functioneel receptief, conductief en transmissief deel te onderscheiden is.

In het receptieve deel wordt door sensoren gereageerd op een prikkel uit een elektrisch potentiaal over de celmembraan die een stroom van actiepotentialen opwekt en doorstuurt naar het afferente deel van de sensor. De afferente delen verzamelen zich in het conductieve deel van de neuronen tot dikke of dunne zenuwvezels. De dikke vezels geleiden de actiepotentialen snel. De dunne vezels (C-vezels) geleiden langzaam. Zij verschillen bovendien in prikkelgevoeligheid. Tussen twee neuronen vindt de prikkeloverdracht plaats via de synaps. Via neurotransmissie wordt de overdracht van de prikkel op het volgende neuron bewerkstelligd. Afhankelijk van de soort synaps wordt een verhoging (exciterend) of een verlaging (inhiberend) van de membraampotentiaal opgewekt. Deze verschijnselen spelen een rol bij het verwerken van de aard en grootte van pijnprykkels. Melzack en Wall hebben hiervoor de zogenaamde poorttheorie opgesteld. Impulsen, die via dikke vezels de transmissiecel bereiken, worden door inhiberende interneuronen geremd, waardoor geen of minder pijn optreedt. Dunne vezels remmen op hun beurt de inhiberende interneuronen met als gevolg dat er meer pijn ontstaat.

Als tweede spreker trad op Dr. Zhang Yu Qi, acupuncturist uit Shanghai en thans werkzaam in het acupunctuurcentrum te Groningen. Onder de titel 'Introduction in acupuncture' begon Dr. Zhang met een uiteenzetting over de geschiedenis van het ontstaan van de acupunctuur. Vervolgens besprak hij de principes van Ying en Yang en de vijf basiselementen hout, water, aarde, metaal en vuur, van waaruit de Chinese filosofie is opgebouwd. De relatie tussen de vijf elementen en specifieke organen in het lichaam en de relatie met de psychische gesteldheid werden door Dr. Zhang behandeld. Waarbij in tegenstelling tot de westerse, de Chinese geneeskunde bij bepaalde ziekten niet alleen het zieke orgaan van de patiënt behandelt, maar de mens als geheel in de therapie opneemt. Van oudsher mochten in China de patiënten niet worden aangeraakt. Alleen de handen vormden daarop een uitzondering, zodat de diagnostiek zich via de handen ontwikkelde. Daar worden gebieden onderscheiden corresponderend met de vijf basiselementen, waaraan de acupuncturist indicatie en prognose van bepaalde ziekten kan ontleenen.

De laatste lezing van de ochtendzitting werd verzorgd door Prof. Dr. Tj. B. van Wimersma Greidanus over 'Farmacologische aspecten van pijn en pijnbestrijding'. Achtereenvolgend wer-



den de verschillende niveaus, waarop ingegrepen kan worden, behandeld. Bij celbeschadiging komen stoffen vrij, onder andere kinine, die de sensorische uiteinden van de zenuwen prikkelen. Bij deze prikkeling spelen prostaglandinen een rol, die de prikkel drempel van de sensoren verlagen. Antiflogistische analgetica, zoals aspirine, paracetamol en glifanone ontladen hun pijnstillende werking aan het remmen van de prostaglandine-vorming, zodat een hogere pijn drempel ontstaat. Op een ander niveau werken de lokale anesthetica, zoals procaine en lidocaine, in door de prikkelgeleiding in de neuronen te onderbreken. Ten slotte beïnvloeden de narcotica op specifieke bindingsplaatsen de bewustwording van pijn. Tot deze stoffen behoren morfine en codeïne. De vraag waarom er in het lichaam specifieke bindingsplaatsen zijn voor deze lichaamsvreemde stoffen, leidde tot de ontdekking van endogene opiaatachtige stoffen, zoals enkephaline en endorphine.

Na de middagpauze vertoonde Dr. R. A. C. A. Voorsmit een film over een patiënt met aangeboren onverschilligheid ten opzichte van pijn. Aan de hand van deze indrukwekkende film werd getoond hoe deze onverschilligheid voor pijn tot ernstige automutilatie, ontstekingen en fracturen kan leiden. Hoewel pijn wordt ondergaan als een onplezierige subjectieve beleving, bewees deze film dat de pijnsensatie van onschatbare waarde is voor het levend organisme.

De bijeenkomst werd besloten met een voordracht van Dr. J. H. Engelbart, met als titel 'Pijnbestrijding en de opties van een pijnteam'. In de vorige eeuw werd pijn gezien als een symptoom van onderliggende ziekte. Pijn werd indirect bestreden door behandeling van de ziekte. Aan het begin van de twintigste eeuw wordt pijn losgekoppeld van het ziektebeeld en op meer directe wijze, door middel van onderbreking van de pijn prikkelgeleiding, behandeld. De behandeling van chronische pijn door middel van de methode van pijngeleiding is echter weinig succesvol. Pas na de Tweede Wereldoorlog kwamen met name in Amerika pijngroepen tot stand die zich in multidisciplinair verband vooral bezig gingen houden met de bestrijding van patiënten met chronische pijn. In ons land gebeurde dit slechts op beperkte schaal. Hoewel psychische factoren slechts zelden de oorzaak van chronische pijn zijn, spelen zij een belangrijke rol bij de bewustwording van pijn. Aandacht (bijvoorbeeld trance), cultuur en angst kunnen de pijnbeleving positief of negatief beïnvloeden. Uniformiteit ontbreekt echter bij de behandeling in de diverse pijnteams. Vooral omdat men fundamenteel verschillende denkbeelden omtrent pijn hanteert.

Een aantal van deze denkmodellen werd besproken. Recentelijk in de jaren tachtig ontwikkelde zich een model waarbij pijn gezien wordt als een functie op zichzelf. Pijn speelt zo gezien een belangrijke rol bij achtereenvolgens lijfsbehoud, lichaamsbehoud en levensbehoud. Bij lijfsbehoud treedt, in kritieke situaties, een pijnloze fase op die in staat stelt het vege lijf te redden. Bij lichaamsbehoud is pijn een signaal

om aandacht te geven aan het (laten) genezen van het lichaam. Daarna is er bij levensbehoud sprake van terugkeer naar de levenssituatie. Bij chronische pijn denkt men nu dat de patiënt deze laatste fase niet wil of kan doorlopen.

Het wetenschappelijke gedeelte van de Voorjaarsvergadering werd met een geanimeerde forumdiscussie besloten.

**NEDERLANDSE  
VERENIGING VAN  
MONDHYGIËNISTEN**



**Samenstelling nieuw bestuur**

Het hoofdbestuur van de *Nederlandse Vereniging van Mondhygiënisten* heeft zich voor de periode van maart 1987 tot maart 1988 als volgt geconstitueerd:

- Mw. M. F. J. Blomme – voorzitter;
- Mw. M. van Meerwijk-Peters – vice-voorzitter;
- Mw. I. Kloeg-Crone – 1e secretaris, Touwslagerstraat 7, 6151 DR Munster-Geleen;
- Mw. B. A. Dallinga – 2e secretaris;
- Mw. Ch. J. E. Stolk-Wieske – penningmeester;
- Mw. C. Jongbloed-Zoet – lid;
- Dhr. R. J. M. Knevel – lid.

**NEDERLANDSE  
VERENIGING VOOR  
PARODONTOLOGIE**



**Samenstelling nieuw bestuur.**

Tijdens de 63e algemene vergadering van de *Nederlandse Vereniging voor Parodontologie* d.d. 13 maart 1987 is het bestuur als volgt samengesteld:

- J. P. Rodenburg – voorzitter;
- R. W. R. Steures – vice-voorzitter;
- L. O. Nelemans – 1e secretaris, p/a Ant. Deusinglaan 1, 9713 AV Groningen;
- Dr. J. A. H. Tromp – 2e secretaris;
- Th. L. J. M. Kroon – penningmeester;
- Dr. F. Abbas – assessor;
- R. J. Groené – assessor.

**NEDERLANDSE  
VERENIGING VOOR  
MONDZIEKTEN  
EN KAAKCHIRURGIE**



**Aankondiging 31e najaarsvergadering te Zwolle  
d.d. 6-7 november 1987**

In samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Neurochirurgie houdt de *Nederlandse Vereniging voor Mondziekten en Kaakchirurgie* op vrijdag 6 en zaterdag 7 november a.s. in het Sophia Ziekenhuis, Dokter van Heesweg 2 te Zwolle, haar 31e najaarsvergadering.

Het thema luidt: 'Craniofaciaal Trauma'. In-

lichtingen kunnen worden ingewonnen bij R. G. M. van der Veld, afdeling Mondziekten en Kaakchirurgie van het Sophia Ziekenhuis, Dokter van Heesweg 2, 8025 AB Zwolle (telefoon 038-53 49).

**Internationaal**

**ACADEMY OF DENTAL MATERIALS**

**Prijs voor mevrouw Dr. F. H. J. Hendriks**

Voor haar proefschrift 'Posterior composite restorations – an experimental clinical study' is mevrouw Dr. F. H. J. Hendriks door de Academy of Dental Materials onderscheiden met de *Award 1987 for excellence in scholarship in dental materials studies*.

Mevrouw Hendriks is werkzaam binnen de vakgroep Orale Biomaterialen van de Katholieke Universiteit te Nijmegen en promoveerde op 10 oktober 1985.

**Binnenland**

**VASTSTELLING NUMERUS FIXUSTAND-  
HEELKUNDE 1987-1988**

De minister van Onderwijs en Wetenschappen – overwegende dat het aanbod van afgestudeerden van de studierichting der tandheelkunde de behoefte daaraan op de arbeidsmarkt in uitzonderlijke mate overtreft en dit naar verwachting gedurende een reeks van jaren het geval zal zijn – heeft besloten het aantal studenten voor het studiejaar 1987-1988 vast te stellen op maximaal 120. Hiervoor zal de navolgende verdeling gelden:

- in geval van 0 tot en met 90 studenten: plaatsing volledig bij de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit te Amsterdam, samenwerkend in het ACTA;
- in geval van 90 tot en met 120 studenten: plaatsing van 90 bij het ACTA en de overige bij de Katholieke Universiteit te Nijmegen.

**IN MEMORIAM PROF. R. W. BROEKMAN**

Lang heeft Roelof Broekman zijn zestigjarig beroepsjubileum – herdacht in de mei-afllevering 1986 van dit tijdschrift – niet mogen overleven: op 24 maart jongstleden is hij in zijn woonplaats Oosterbeek overleden. Hij bereikte de leeftijd van 84 jaar.

In aan hem gewijde artikelen is als vanzelf steeds de nadruk komen te liggen op de veelzijdigheid van zijn belangstelling. Die omvatte niet alleen zijn vakgebied, de orthodontie, waarin hij vele jaren hoogleraar is geweest, maar ook meer



algemeen-biologische, wijsgerige en religieuze vraagstukken. Hij had zich tevens ten zeerste verdiept in de werken van Goethe.

Kortom, Broekman kan zonder overdrijving worden beschouwd als de filosoof van ons beroep. Hij heeft zijn kennis uitgedragen in tal van geschriften, waarvan het in 1950 verschenen boek 'De betekenis van de erfelijkheid voor de tandheelkunde' in professionele kring de meeste aandacht trok. Verder heeft hij over de zaken die hem bezighielden, vele voordrachten gehouden, onder andere voor de radio. Hij was een goed spreker, die zijn denkbeelden op rustige en heldere wijze vorm wist te geven. Zijn talrijke studenten zullen daar stellig met genoegen aan terugdenken. Ook het Tijdschrift, waarvan hij kort na de oorlog enige tijd redacteur is geweest, heeft menigmaal geprofiteerd van zijn schrijverstalent.

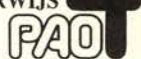
Zij nog vermeld dat zijn activiteiten ook van officiële zijde erkenning vonden: Broekman was ridder in de orde van de Nederlandse Leeuw. Inderdaad – zoals ook de overlijdensaankondiging meldde – een welbesteed leven.

J. B. Visser, Laren (NH)

## EMERITAAT PROF. DR. P. H. DAMSTÉ

Met ingang van 1 maart 1987 is aan Prof. Dr. P. H. Damsté eervol ontslag verleend als hoogleeraar in de Foniatrie aan de rijksuniversiteit te Utrecht.

## POSTACADEMISCH ONDERWIJS TANDHEELKUNDE



### Cursus in de maand juni

Hieronder volgt een herinnering aan de cursus die in de maand juni onder auspiciën van het *Orgaan voor Post-academisch Onderwijs Tandheelkunde*, wordt gegeven. Voor uitvoerige informatie wordt op deze plaats verwezen naar het 'paarse' *cursusprogramma voorjaar 1987*.

ACTA Het geven van een tweede mening, 12 en 19 juni 1987.

### PROMOTIE

#### P. J. B. Leempoel

Op donderdag 14 mei 1987 promoveerde de heer P. J. B. Leempoel (Malden) tot doctor in de Geneeskunde aan de Katholieke Universiteit te Nijmegen, op een proefschrift getiteld: 'Levensduur en nabehandelingen van kronen en conventionele bruggen in de algemene praktijk'.

Promotor was Prof. Dr. A. K. Käyser, terwijl Dr. M. A. van 't Hof als coreferent optrad.

## Agenda

De voornaamste wetenschappelijke congressen en vergaderingen in binnen- en buitenland.

### \* Eerste vermelding

1987

#### Vrijdag 22 mei

Medische faculteit RUL en H.B.O. Raad: internationaal symposium 'Computer education for medical professions', Academisch Ziekenhuis Leiden. Inl. Leids Congres Bureau, postbus 16065, 2301 GB Leiden.

#### Dinsdag 26 mei

Studie-avond Ned. Ver. van Homeopathische Tandartsen, Ned. Jaarbeurs, Beatrixgebouw, Utrecht. Inl. mw. M. Couwenhoven-Schippers, postbus 321, 1800 AH Alkmaar.

#### Woensdag 27 - zaterdag 30 mei

8e Belgische Kongres voor Tandheelkunde, Kon. Belgische Ver. voor Tandheelkunde, Casino-Kursaal, Oostende, België. Thema: 'Biologische evenwichten in het oro-faciale gebied'. Inl. secr. K. B. v. T., Jetselaan 165, B-1090 Brussel, België.

#### Maandag 15 - zaterdag 27 juni

Cursus Orale Pathologie, Danish Dental Association, Kopenhagen, Denemarken. Inl. Prof. J. J. Pindborg, The Royal Dental College, 20 Nr. Alle, DK-2200 Kopenhagen N, Denemarken.

#### Dinsdag 23 - vrijdag 26 juni

93e Jaarvergadering American Dental Society of Europe, Royal Victoria-Jungfrau Hotel, Interlaken, Zwitserland. Inl. Clive R. Dalenham, 1 Hurley Street, London WIN 1 DA, Engeland.

#### Maandag 20 - vrijdag 31 juli

British Council Medical Specialist Course 1987: 'Diagnostic oral pathology', Sheffield, Groot-Brittannië. Inl. The British Council, Keizersgracht 343, 1016 EH Amsterdam (tel. 020-22 36 44).

#### Donderdag 13 - woensdag 19 augustus

11th International Congress of Hypnosis and Psychosomatic Medicine, Int. Society of Hypnosis, Ned. Congresgebouw, Den Haag. Inl. congressecr., postbus 16065, 2301 GB Leiden.

#### Maandag 7 - vrijdag 11 september

11e Jaarvergadering European Prosthodontic Association (EPA), Dresden, DDR. Inl. Prof. Dr. Staegemann, Fetscherstrasse 74, DDR-8019 Dresden.

#### Dinsdag 8 - vrijdag 11 september

7th European Conference on Biomaterials, European Society for Biomaterials in samenwerking met de European Society for Biomechanics, Vrije Universiteit, De Boelelaan 1105, Amsterdam. Thema: 'Implant materials in bio-function'. Inl. Dr. C. de Putter, postbus 7161, 1007 MC Amsterdam.

Donderdag 10 - zaterdag 12 september

24th Annual Meeting Int. Ass. for Dental Research, Continental European Division, Regensburg, B.R.D. Inl. Prof. Dr. G. Schmalz, Universitätsstrasse 31, D-8400 Regensburg, B.R.D.

#### Vrijdag 18 - zaterdag 19 september

1st European Meeting on Dental and Maxillofacial Radiology, Centre Medical Universitaire, Rue Michel-Servet 1/rue Lombard, Genève, Zwitserland. Inl. Symporg S.A., route de Frontenex 108, 1208 Genève, Zwitserland.

#### Donderdag 24 - zaterdag 26 september

13e Jaarvergadering Association for Dental Education in Europe (ADEE), Sienna, Italië. Inl. Prof. Dr. G. Vogel, Via de Rudini 8, 20142 Milaan, Italië.

#### Vrijdag 2 oktober

Najaarsvergadering Ned. Ver. van Tandartsen, Jaarbeurs, Utrecht. Thema: 'Hygiëne in de tandartspraktijk'. Inl. Dr. F. P. Mesu, Van Beuningenlaan 54, 3953 BS Maarsbergen (tel. 03433-1714).

#### Vrijdag 9 oktober

Najaarsvergadering Ned. Ver. voor de Studie van Sociale Tandheelkunde.

#### Woensdag 21 - zaterdag 24 oktober

Internationaal congres 'Orthodontics: evaluation and future', afdeling Orthodontie Katholieke Universiteit, Nijmegen. Inl. mw. R. Möhring, Philips van Leydenlaan 25, 6525 EX Nijmegen (tel. 080-51 40 05).

#### Vrijdag 23 oktober

Najaarsvergadering Ned. Tandheelkundig Genootschap. Inl. secr. Dr. A. Groeneveld, Catharijnesingel 59, 3511 GG Utrecht (tel. 030-39 44 20).

#### Dinsdag 27 oktober

Klinische avond voor tandartsen in het Ignatiusziekenhuis, Breda. Aanvang 20.15 uur.

#### Zaterdag 24 - donderdag 29 oktober

75e Wereldjaarcongres FDI, Buenos Aires, Argentinië.

#### \* Dinsdag 3 - vrijdag 6 november

Klinische cursus 'Rehabilitatie van edentaten d.m.v. osseointegratie', Universiteitskliniek St.-Rafaël, Leuven, België. Inl. Prof. Dr. D. van Steenberghe, Capucijnenvoer 7, B-3000 Leuven, België.

#### \* Woensdag 25 november

Symposium 'Voeding van de schoolgaande jeugd', Stichting Voeding Nederland e.a., Jaarbeurscongrescentrum, Utrecht.